

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Л.М. Духновська

В сучасних умовах, коли Україна знаходиться на стадії переходу до ринкової економіки, найважливішою проблемою є вдосконалення податкової системи держави. Податкове законодавство України потребує подальшого вдосконалення, з метою усунення виявлених на практиці недоліків та забезпечення стабільних і повних надходжень до Державного бюджету, чого на сьогоднішній день також, на жаль, не вдається досягти.

Значну роль у недостатньому надходженні коштів до Державного бюджету та подальшому погіршенні економічної ситуації у країні відіграють недоліки у сучасній податковій системі та відповідному законодавстві. Майже всі законодавчі акти настільки складні для розуміння та виконання, що уникнути помилок при їх застосуванні не в змозі жодний платник, а податківців вони перетворили із збирачів податків на збирачів паперів.

Першочерговим завданням сьогодні постає підготовка і затвердження законодавчого акта з питань окреслення податкових відносин, їх відслідкування та регулювання, забезпечення поміркованого податкового навантаження на товаровиробника і виконання надходжень до бюджету, розширення прав у господарській діяльності підприємницьких структур та підвищення їх відповідальності за ухилення від сплати податків. Зменшення податкового навантаження має сприяти легалізації "тіньових" доходів і потоків фінансових ресурсів та збільшенню надходжень до бюджету. Головним фактором зниження надходжень у бюджет в 2000 році на 25 відсотків стало ухилення від сплати податків. Таке явище відбувається і в країнах з розвинутою ринковою економікою, проте там на перешкоді прагненню приховувати доходи від держави стоїть віками вивірене податкове законодавство.

В Україні в цілому податки знижуються, і вони не вищі, ніж за кордоном, але доходи, з яких вони сплачуються, - мізерні. Наприклад, у кінці 80-х - на початку 90-х років у США частка податків у ВВП була в межах 30%, у ФРН - близько 40, Франції - 44, Італії - 38, Англії - 36, Данії - 54, у Швеції - 57%. У середньому для Західної Європи ця величина коливалася від 40 до 42%. В Україні ж найбільшою частка ВВП у доходах зведеного бюджету була в 1994р. (43,5%), а у 1999р. не перевищувала 25,2%. Але навіть таке значне скорочення не вплинуло позитивно на інвестиційний клімат у країні, не збільшило кількість робочих місць і обсяги випуску продукції. Це свідчить про те, що податкове послаблення наші товаровиробники використовують непродуктивно, не для розвитку виробництва і зміцнення його матеріально-технічної бази, а для власного збагачення, для отримання прибутків.

Подібна ситуація складається у нас із податковими пільгами - існує їх багато, а результат мізерний. У розвинутих країнах податкові пільги широко

використовуються для стимулювання виробництва, зміцнення його матеріально-технічної бази, застосування нових технологій тощо.

Будь-яка податкова система має забезпечувати надійне надходження коштів у доходну частину бюджету. Здавалося б, що для поповнення бюджету потрібно збільшити податки, причому чим більші будуть ставки, тим більше грошей одержить казна. Збільшити збір податків можна двома шляхами: або підвищити податкову ставку, що як побічний результат призводить до скорочення виробництва, або значно знизити ставки і тим самим стимулювати ріст виробництва і збільшити податкову базу. Але в Україні більшість підприємств ще не адаптувалися до ринку. Іншими словами, відсутня гарантія, що зекономлені при зниженні податкових ставок кошти будуть використані на розвиток виробництва. В таких умовах необхідно виважено підходити до шляхів реформування податкової системи.

Усі ці питання та ряд інших заплановано вирішити прийняттям Податкового кодексу України. Розглянемо позитивні та негативні сторони запропонованого урядом кодексу. Не дивлячись на те, що Податковим кодексом збережене визначення об'єкту оподаткування, як скорегованого валового доходу, економічний зміст основних елементів розрахунку податку на прибуток зазнав змін. В останній версії Податкового кодексу замість діючого порядку розрахунку податку на прибуток запропонований перехід до методу нарахувань. Така пропозиція є найбільш значною із усіх змін податкової системи. В склавшійся ситуації ці зміни можна вважати найбільш прогресивними. Але крім реальних кроків, направлених на удосконалення порядку визначення податку на прибуток, Податковим кодексом запропоновано ряд положень, які мають суттєві недоліки. Наприклад, запропоновано збільшити норми амортизації балансової вартості груп основних фондів, але порядок нарахування "податкової" амортизації, яка діє на сьогоднішній час, визначено не змінювати. Методи нарахування амортизації необоротних активів, що відображаються в фінансовій звітності та в податковому обліку повинні бути максимально ідентичними. Використання в бухгалтерському обліку методу нарахування амортизації, яка встановлена податковим законодавством, існуючу проблему не вирішить. Тому що крім метода і норм амортизації є безліч інших факторів, що впливають на розмір амортизаційних відрахувань (переоцінка, ремонт, модернізація, зміни облікової оцінки тощо). Відносно податку на додану вартість Податковим кодексом запропоновано зберегти існуючий порядок його обчислення.

Звертає на себе увагу те, що в порівнянні з переліком податків і зборів встановлених Законом про систему оподаткування, в Податковому кодексі відсутні збори на обов'язкове державне пенсійне та соціальне страхування. Це пояснюється тим, що ці збори кодексом трактуються як обов'язкові платежі та збори, які встановлюються іншими законами України, і дія норм кодексу на їх не розповсюджується. Також в Податковому кодексі відсутній спеціальний режим оподаткування суб'єктів малого бізнесу. Також необхідно змінити

ставки та базу оподаткування доходів фізичних осіб, тому що ставка цього податку повинна бути єдиною.

Податковий кодекс необхідний, але його прийняття в такому стані може привести до відмови від необхідного удосконалення системи оподаткування. Україні потрібен не просто кодекс, а якісний як в економічному, так і в юридичному відношенні законодавчий акт, який чітко встановив би податкові правила на багато років вперед.